K bojům cukrovarů s řepaři o ceny cukrovky na Moravě a ve Slezsku v prvním desetiletí Československé republiky

STRUGGLES BETWEEN SUGAR FACTORIES AND SUGAR BEET GROWERS FOR PRICE OF SUGAR BEET IN MORAVIA AND SILESIA IN FIRST DECADE OF CZECHOSLOVAK REPUBLIC

František Čapka – Masarykova univerzita, Brno

Vznik Republiky československé v roce 1918 přinesl nové uspořádání cukrovarnictví v českých zemích. Z celkového počtu 184 řepných cukrovarů v rámci Rakousko-Uherska jich mělo 163 (88,6 %) pracovat na území nového státu (podle údajů z první poválečné kampaně 1918/1919), z nichž jich bylo v českých zemích 155 (bez 12 suchých rafinerií), zbytek – 8 cukrovarů – se nacházel na Slovensku. Tyto cukrovary dosahovaly zhruba 76,5 % výrobní kapacity cukrovarnictví v habsburské monarchii (1–4). Dosavadní základní konstanta českého cukrovarnictví zůstávala zachována: vývozní charakter a s tím související závislost na světových trzích, kdy byly vyváženy až dvě třetiny vyrobeného cukru, který sváděl konkurenční boj s cenově nižším cukrem třtinovým.

Poválečný stav v cukrovarnictví – spolkové organizace

V prvních poválečných měsících zůstával v platnosti válečný přídělový lístkový systém pro zásobování obyvatelstva, který v případě cukru představovaly tzv. cukřenky; na 1 osobu to byla dávka 1,25 kg měsíčně, od června 1919 došlo v českých zemích k jejímu navýšení na 2,5 kg (na Slovensku a na Podkarpatské Rusi se tato dávka naopak snížila na 1 kg) při zachování předválečné ceny (5). Vázané cukerní hospodářství fungovalo na základě vládních nařízení o úpravě obchodu s cukrem a s cukrovkou. Nařízení byla pro každou kampaň vydávána zvlášť spolu s vyhlašováním maximálních cen cukrovky, ceny surového cukru pro rafinerie a tuzemské velkoobchodní ceny bílého cukru; k vyhlašování vládních nařízení docházelo na základě zákona č. 337 Sb. z. a n. z 15. 4. 1920. Toto státně řízené cukerní hospodářství s válečným přídělovým lístkovým systémem bylo až do konce října 1921 prodlužováno *Československou cukerní komisí,* zřízenou ke dni 13. 11. 1918; komise nahrazovala dosavadní vídeňskou Cukerní ústřednu z let 1. sv. války (6). Přitom však po dobu prvních tří poválečných kampaní probíhal vnitřní „boj" o ceny cukrovky, který se odvíjel na pozadí válečného poklesu osevu cukrové řepy.

Byly to zejména moravské rolnické cukrovary, které odmítaly akceptovat dosažené úmluvy a naopak se odvolávaly na kolektivní smlouvu uzavřenou s Ústřední jednotou řepařů v březnu 1919 v Brně. Proti této smlouvě však vystupovali majitelé moravských soukromých (živnostenských) cukrovarů, kteří usilovali o obnovu cukrovarského kartelu. Připravovali plán, aby 13 rolnických cukrovarů uzavřelo s těmito 16 živnostenskými cukrovary smlouvu, podle níž by byla od roku 1921 veškerá cukrová řepa, ať akciová, vlastní nebo kontrahentní (smluvní) přidělována všem cukrovarům podle předem vypracovaného klíče (7).

Ve snaze podnítit rozvoj řepařství došlo vládním nařízením z října 1919 v kampani 1919/1920 ke zvýšení maximální jednotné výkupní ceny cukrovky pro malé i velké pěstitele ze 120 na 150 Kč.t^{-1}; současně se zvýšila výkupní cena tuzemského cukru na 2 670 Kč.t^{-1} a cena surového cukru pro rafinerie na 1 470 Kč.t^{-1}. Zvýšení ceny cukrovky se odrazilo v postupném růstu osevních ploch řepy v rámci celé republiky; v roce 1920 činil nárůst 10 211 ha, výměra se zvýšila na 192 864 ha.

Po zřízení cukerní komise došlo k reorganizaci vrcholových cukrovarnických spolkových a zájmových organizací. Stávající Spolek pro průmysl cukrovarnický v Čechách se 5. května 1919 na valném sjezdu cukrovarníků v pražském Obecním domě přeměnil na centrální organizaci s názvem *Ústřední spolek československého průmyslu cukrovarnického* se sídlem v Praze v čele s dr. Hanušem Karlíkem, kterého v roce 1927 nahradil ing. Heřman Cron; při tomto ústředním spolku fungovaly jeho pobočné regionální pobočky: severočeská v Mostě, východočeská v Českém Brodě, středočeská v Mšeném u Budyně, *moravskoslezská* v Brně (od ustavující schůze 25. června 1919 v čele s Janem Rozkošným) a slovenská v Bratislavě (8). Součástí ústředního pražského spolku bylo i *Sdružení rolnických cukrovarů na Moravě* se sídlem v Olomouci, vedené Janem Vacou. Již před vytvořením moravskoslezského spolku cukrovarnického se konala v Přerově valná hromada *Moravského spolku cukrovarníků* (existoval již v předválečné době coby součást rakouského Ústředního vídeňského spolku), který převážně sdružoval technické úředníky a technology moravských cukrovarů. Jako odborně zaměřenou organizaci lze označit i *Klub moravských ředitelů cukrovarů*, v němž však bylo zastoupeno vedení jen několika zdejších cukrovarů. I rafinerie si založily v červenci 1919 samostatnou organizaci pod názvem *Spolek československých rafinerií cukru* se sídlem v Praze, jenž se dělil na sekci českou, moravskoslezskou a slovenskou. Jako zájmová organizace surováren vzniklo ve stejnou dobu (také v červenci 1919 a rovněž v Praze) *Společenstvo československých cukrovarů*, které si vytyčilo za cíl „podporovat výdělek hospodářství členů společným provozováním obchodů, upravovat nákup řepy, suroviny a odbyt cukru, poskytovat úvěr členům a také řídit cukrovarnické agencie v českých zemích" (9).

Moravští cukrovarníci nezapomínali i na další rozvoj oboru. V Brně existoval krátce (mezi lednem 1920 až březnem 1921) *Zkušební ústav průmyslu cukrovarnického* a po něm byla při zdejší české Vysoké škole technické založena v srpnu 1922

Výzkumná stanice cukrovarnická vedená prof. Ing. Alešem Linsbauerem, která se stala po otevření *Výzkumného ústavu československého průmyslu cukrovarnického* v Praze v září 1923 jeho pobočným ústavem (10).

Situace v pěstování cukrovky

Na nátlak agrárníků vyhlásila úřednická vláda Jana Černého v polovině roku 1921 nový vyživovací plán a v zásobování zrušila vázané hospodářství (vč. cukerní komise), přičemž si vyhradila výrazný podíl na vývozním zisku nově vzniklého cukrovarnicko-řepařského syndikátu. Po poklesu cen cukru na světových trzích (od poloviny roku 1920) a naopak vzestupu kursu čs. koruny začaly klesat zisky „eráru“ z vývozu cukru. Zásluhou agrárníků stanovila vláda v březnu 1921 cenu cukrovky na 260 Kč.t^{-1}. Agrární ministři ve vládě také prosadili, aby podíl řepařů (zastupovaných řepařskou jednotou) činil z vývozních zisků plných 43 %, kdežto cukrovarníci se museli spokojit jen se 7 % (přestože nesli vysoké riziko na ztrátách), protože na plných 50 % participoval stát (11, 12).

Pro první poválečná léta byl při pěstování cukrové řepy charakteristický pomalý návrat k předválečné výši, což bylo zejména ovlivněno strukturou zemědělské produkce za války, jež byla především zaměřena na zajištění soběstačnosti v zásobování obyvatelstva základními zemědělskými komoditami. Pěstování cukrovky nebylo pro zemědělce v době 1. sv. války tak výhodné jako například pěstování obilí, které se daleko snadněji a cenově výhodněji zpeněžovalo na černém trhu. Proto až do roku 1922 přetrvávala válečná obilnářská konjunktura, která doslova „dusila“ řepařství. Teprve v důsledku prudkého poklesu cen obilí a brambor v letech 1922/1923 docházelo k postupné přeorientaci na speciální obchodní plodiny, jakými byla cukrovka, sladovnický ječmen a chmel, takže do poloviny 20. let 20. století byla v českých zemích obnovena předválečná specializovaná struktura zemědělské výroby s vyspělým řepařstvím. Rozšířilo se i hnojení průmyslovými hnojivy, zlepšovalo se ošetřování cukrovky, čímž se zvyšovaly její výnosy. Nový rozkvět českého řepařství nastal kolem roku 1923. Stoupaly plochy oseté cukrovkou; v moravskoslezské zemi se postupně zvyšovala z 59 586 ha v kampani 1919/1920 na 62 256 ha (1922) a dále na 100 081 ha v sezoně 1924/1925 (13). To se pochopitelně odrazilo v růstu exportu cukru. Zatímco v kampani 1919/1920 dosahoval podíl československého cukru na světové produkci jen 3,1 %, v roce 1925 stoupl téměř na dvojnásobek (6,1 %), přičemž jen jedna třetina cukru se konzumovala na domácím trhu, dvě třetiny se vyvážely. V uvedeném roce bylo Československo označováno za největšího vývozce řepného cukru a po „třtinových“ velmocích (Kubě a Jávě) představovalo třetího největšího vývozce cukru. Na tomto růstu výroby se podílela i skutečnost, že pozemkovou reformou se zvýšil počet pěstitelů cukrovky z řad drobných a středních rolnických hospodářství.

Organizační zabezpečení prodeje cukrovky jednotlivým cukrovarům bylo cukerní komisí svěřeno pokračovatelce Ústřední jednoty řepařů pro Království české – *Ústřední jednotě řepařů československých* v čele s předsedou agrárníků Antonínem Švehlou, založené v roce 1920. Nejdříve se spojila Ústřední jednota v Čechách s řepaři ve Slezsku a na Slovensku, následně pak o rok později (ve dnech 25. až 26. května 1921) k nim přistoupili i moravští řepaři, čímž se vytvořila jednotná celostátní organizace

Obr. 1. Podíl osevu cukrové řepy na orné půdě v českých zemích v roce 1925

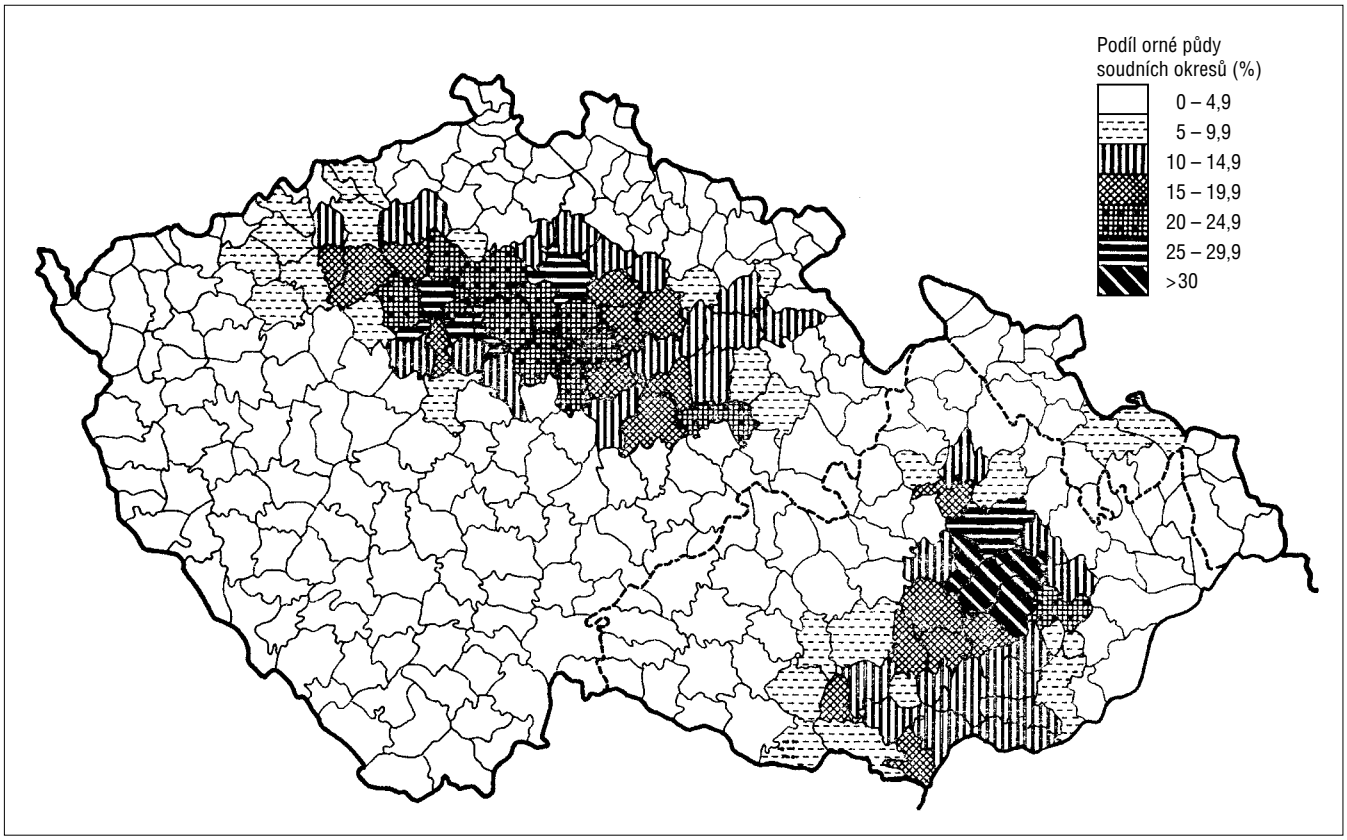

Pramen: Dudek (1) podle Čs. statistiky, Praha, sv. 42, 1927.

v roce 1921 sdružující 75 753 členů, z nichž bylo z moravské jednoty 32 258 řepařů organizovaných v 28 okresních výborech. Počet členů Ústřední jednoty v dalších letech stoupal, takže v roce 1922 jednota v rámci republiky sdružovala přes 104 tisíce pěstitelů cukrovky v 79 okresních odborech a ve zhruba 2 700 místních organizacích; centrální vedení sídlilo v Praze, zemská vedení v Brně a v Bratislavě. Mimo Ústřední jednotu řepařů československých byli málo početní němečtí pěstitelé, kteří se v Čechách organizovali v *Deutsche Rübenverwertungsgenossenschaft* se sídlem v Mostě; regionální zájmy německých řepařů na Moravě hájila *Organisation der deutschen Landwirte Mährens* (14, 15).

Boje o cenu řepy

Stěžejní činností zemských odborů Ústřední jednoty řepařů na Moravě a ve Slezsku se stalo každoroční vyjednávání o podmínkách prodeje cukrovky cukrovarům, které zastupoval moravskoslezský spolek cukrovarnický, později (od roku 1927) cukerní kartel; vedle cen cukrové řepy obsahovaly dohody i podmínky prodeje řepy v cukrovarech, způsob poskytování řízků a stanovení cen melasy. Od roku 1923 se uplatňovaly vedle pevných cen, stanovených již při uzavírání dohody, i ceny pohyblivé, určované podle aktuální ceny řepy na burze a stanovené až při její dodávce do cukrovarů. Pěstitelé se museli již na jaře rozhodnout pro jednu z obou uvedených možností. Dohodami byly určovány ceny veškeré řepy, tedy i té, kterou dodávali nečlenové jednoty. Snahou zemské Ústřední jednoty řepařů bylo, aby rolníci prodávali řepu do cukrovarů právě jen jejím prostřednictvím. Postupně se jednota stávala skutečně zájmovou a odbornou organizací pěstitelů řepy a nabývala charakteru monopolního řepařského kartelu, který ovládali velcí pěstitelé z řad agrárníků.

Boj o cenu řepy neustával. Společenstvo čs. cukrovarů z obav před poklesem cen cukru vystupovalo s požadavkem pohyblivých cen, kdy nabízelo za základ pro další vyjednávání 120 Kč.t^{-1}; nad tuto cenu navrhovalo příplatek 8–10 % podle aktuální situace na trhu. Ale již v roce 1923, jako důsledek růstu cen cukru na světových trzích, vzrostla nabídka cukrovarů na 150 Kč.t^{-1} (zejména v oblasti olomoucké agencie). To však nebyla konečná cena. Ústřední jednota řepařů žádala její navýšení o 10 Kč a posléze pro všechny moravské cukrovary na částku 180 Kč.t^{-1}. Po kratším váhání cukrovary na tento požadavek přistoupily. Na jaře 1924 byla cena řepy ještě zvýšena na 210 Kč.t^{-1} (16).

Až do roku 1923 byli v řepařské jednotě soustředěni řepaři bez ohledu na politické přesvědčení. Svou „jednotnou (řepařskou) frontou“ sledovali cíl čelit cenovému diktátu kartelového cukrovarnictví. Brzy se ukázalo, že v členské základně měla zhruba dvoutřetinovou převahu agrární strana (Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu). Zbývající členové řepařské jednoty byli buď nestraníci, nebo patřili k Československé straně lidové. Obavy vedení lidové strany na Moravě o „politický monopol“ agrární strany v řepařské jednotě vedly brzy k jejímu rozštěpení. V lednu 1924 došlo v Brně k založení samostatné lidovecké řepařské jednoty s názvem *Zemské sdružení moravských řepařů* v čele s poslancem Josefem Šamalíkem. Tato aktivita části členů lidové strany se však nesetkala s masovější podporou; z tehdejšího celkového počtu členů jednoty řepařů (28 617) jich přešlo do zemského sdružení jen 1 603 (5,6 %). A i když tento počet do podzimu 1924 narostl na 2 467 členů (8,6 %), nemohla tato skutečnost nijak výrazně oslabit činnost řepařské jednoty na Moravě. V roce 1925 Zemské sdružení moravských řepařů rozšířilo svou působnost i do Slezska a na Slovensko (17).

Jednání o ceně řepy na Moravě na podzim roku 1924 byla poněkud složitější, než tomu bylo v předchozím roce. Zatímco poměrně snadno se dospělo k ceně 230 Kč.t^{-1} v Čechách, uvedený rozkol mezi moravskými řepaři vedl k tomu, že lidovecké sdružení vystoupilo s požadavkem na pevnou cenu ve výši 260 Kč.t^{-1}. To však bylo pro cukrovarníky neakceptovatelné, takže nakonec se dospělo ke konsensu v podobě stejné ceny jako v Čechách (230 Kč.t^{-1}).

Prudký vzestup výroby řepného i třtinového cukru vedl k poklesu ceny cukru na světových trzích. Právě kampaň 1924/1925 představovala v celosvětovém měřítku předěl mezi nevyrovnaným poválečným konjunkturálním vývojem cukerního trhu a počínající vleklou odbytovou krizí (18). To vyvolalo v cukrovarnících značné obavy o nejbližší budoucnost, protože neměli chuť jít do další „cenové války“, jak ji hodlalo vyvolat Zemské sdružení moravských řepařů.

Nakonec živnostenské závody přistoupily na všechny výhrady řepařské jednoty, a tak bylo 4. února 1925 podepsáno v Brně vzájemné ujednání, které stanovilo, že řepaři si mohou sami zvolit cukrovar, kam chtějí cukrovku dodávat; cena za řepu se měla každoročně dojednat do 15. února, nestalo-li se tak, měl cenu určit smírčí soud, jemuž předsedal zástupce ministerstva zemědělství. K provádění této řepné dohody byl vytvořen společný výbor, složený ze sedmi členů jednoty a sedmi zástupců cukrovarů. Na celé Moravě měl zavládnout v této otázce pořádek. Dohoda přinesla zklamání lidoveckému sdružení, protože svou existenci budovalo na cenové licitaci a na místních dohodách s cukrovary, které jinak vystupovaly proti Ústřední jednotě řepařů. Sdružení dál nabízelo separátní smlouvy cukrovarům, i když úspěch těchto aktivit byl minimální (19). Pro Moravu byla dojednána pohyblivá cena s minimálním základem 180 Kč.t^{-1}, přičemž příplatky se řídily stupnicí používanou v Čechách; je však třeba uvést, že se zcela nepodařilo eliminovat spory mezi jednotlivými regionálními cukrovarnickými uskupeními. Ve Slezsku a také na Slovensku byla stanovena pohyblivá cena ve výši 170 Kč.t^{-1}.

Snížení ceny řepy vyvolalo mezi řepaři značné roztrpčení. Toho se snažila využít i národně socialistická *Jednota malozemědělců* k založení svého řepařského odboru na Moravě; tento pokus však skončil neúspěšně.

Pro kampaň 1926/1927 se zlepšily vyhlídky na vyšší cenu řepy, jednání mezi cukrovarníky a řepařskou jednotou se vedlo v poklidné atmosféře. Nejdříve byla dojednána pevná cena (185 Kč) i pohyblivá cena (150 Kč) v Čechách, a následně došlo k dohodě i o ceně řepy na Moravě: pevná cena ve výši 175 Kč (tedy o 10 Kč nižší než v Čechách), přičemž pohyblivou cenu řepařská jednota nežádala, jelikož po uzavření „brněnské“ dohody bylo výhodnější prodávat řepu jen za pevnou cenu, neboť příplatky měli řepaři zaručené právě touto dohodou, aniž by riskovali pokles cen cukru. Vedle toho probíhala složitá jednání o utvoření dlouhodobého cenového a kontingentačního tuzemského cukerního kartelu, vyvolaná světovou cukerní krizí v kampani 1925/1926, kdy bylo dosaženo meziválečného maxima v osevu a sklizni cukrovky i ve výrobě cukru. Pod tlakem této krize se cukrovarníci snažili zabezpečit si stabilní vysoké zisky monopolizací domácího trhu. Když se ve vládě vedené agrárníkem Antonínem Švehlou podařilo prosadit zvýšení spotřební

Tab. I. Počet cukrovarů v Československu činných v kampani 1928/1929

Země	Surovárny	Smíšenky	Rafinerie	Celkem
Čechy	75	19	7	101
Morava	22	21	2	45
Slezsko	2	2	1	5
Slovensko	–	11	–	11
Celkem	99	53	10	162

Tab. II. Produkce cukrovky a cukru v českých zemích v kampani 1927/1928

Země	Osevní plocha řepy (ha)	Zpracovaná cukrová řepa (t)	Vyrobeno cukru (t)	Export cukru (t)
Čechy	134 391	3 611 403,1	612 287,4	425 836,9
Morava	88 123	2 468 722,7	427 691,5	255 281,3
Slezsko	2 849	76 307,6	13 205,5	8 824,4
Celkem	225 363	6 156 433,4	1 053 184,4	689 942,6

cukerní daně na 1 840 Kč.t^{-1}, vláda od kampaně 1926/1927 uvolnila vnitřní trh a souhlasila s utvořením cukerního kartelu.

Kartelní dohody

Již v dubnu 1926 proběhla neoficiální jednání předsednictva agrární strany s vedením Ústřední jednoty řepařů a Svazem zemědělských cukrovarů o možnosti jejich účasti v jednotném cukrovarnicko-řepařském kartelu. Přes odmítavý postoj většiny zástupců cukrovarníků došlo nakonec k vytvoření provizorního jednoročního kartelního uskupení a dne 24. října 1926 se přistoupilo k podpisu *Dohody čs. cukrovarů pro kampaň 1926/1927*. Počátkem července 1927 uspořádal moravský odbor Ústřední jednoty řepařů manifestační schůzi (valnou hromadu) okresních a místních odborů za účasti zástupců cukrovarů v Olomouci k podpoře vytvoření nového kartelu pro další období. Delegáti řepařů současně vyhrožovali snížením osevu cukrovky až o jednu třetinu a požadovali snížení spotřební daně ve prospěch vyšší ceny cukrovky. Nakonec došlo 15. října 1927 k podpisu nové *Dohody čs. cukrovarů pro léta kampaní 1927/1928 až 1936/1937*; za tichého souhlasu premiéra Švehly byl tak v Československu utvořen desetiletý cukerní kartel zahrnující všechny cukrovary v republice.

Kartelní smlouva zakazovala výrobu a zdaňování bílého, konzumního cukru mimo kontingent a také zřizování nových cukrovarů. Kartelními orgány se staly Společný výbor čs. surováren a rafinerií cukru, Komitét čs. rafinerií cukru a Komitét čs. továren na surový cukr; společný výbor tvořilo 14 zástupců surováren a 14 zástupců rafinerií, mezi nimi i zástupce rolnických cukrovarů. V čele výkonného výboru cukerního kartelu stálo 12 funkcionářů (šest zástupců živnostenských a šest zástupců rolnických cukrovarů), z nichž Moravu a Slezsko zastupovalo pět osob: ze Stoupalova hodonínského koncernu ASPC Ferdinand Bloch-Bauer, Oskar Čermák a Simeon Vacula, dále pak předseda Sdružení rolnických cukrovarů na Moravě, senátor Jan Rozkošný, a nakonec Josef Havránek z cukrovaru Čelechovice na Hané (20, 21). Společný výbor před každou kampaní stanovil rozdělovací plán surového cukru pro jednotlivé cukrovary a jeho prozatímní odpočetní cenu. Výchozí klíč pro stanovení kontingentu surového cukru představoval pro české země 324 990 t a od kampaně 1928/1929 byl zvýšen na 342 357,5 t, z čehož 60 % připadalo na Čechy a 40 % na Moravu a Slezsko.

Počet cukrovarských závodů, který byl v Československu v provozu v kampani 1928/1929, uvádí tab. I. Údaje o rozsahu pěstované cukrovky a o výrobě cukru v kampani 1927/1928 v rámci českých zemí (22) uvádí tab. II.

Závěr

Utvoření dlouhodobého cukerního kartelu, kdy došlo ke shodě protikladných zájmů různých profesních skupin, umožnilo udržet vývoz cukru i při jeho rostoucím dumpingovém charakteru a slibovalo také udržení cen cukrovky a tím i její osevní rozlohy, což plně vyhovovalo potřebám cukrovarníků. V prosinci 1927 vytvořil kartel a Ústřední jednota řepařů společný orgán s názvem *Výbor na ochranu čs. řepařství a cukrovarnictví*, skládající se z 20 zástupců cukrovarníků a z 20 zástupců řepařů. Výbor se snažil organizovat propagandistické akce, které měly přesvědčit vládu i veřejnost o nezbytnosti podpory řepařství a cukrovarnictví. Na základě dohody mezi vládou a jednotným blokem cukrovarníků a agrárních řepařů z října 1928 uzavřel kartel s Ústřední jednotou řepařů společný hospodářský a finanční plán na ozdravění řepařství a cukrovarnictví pro následující tři kampaně, tedy pro léta 1928/1929 až 1930/1931. Za pomoci dotací dostaly cukrovary během tohoto tříletého „ozdravovacího“ období od ministerstva financí refundace obchodních daní ve výši 103 mil. Kč. Od jara 1929 se začalo uvažovat o postupném omezování osevních ploch cukrové řepy v rámci republiky; představy se pohybovaly až do výše 33 %. Do této situace nepříznivě zasáhly vlivy velké hospodářské krize, kdy od roku 1931 nastal značný pokles osevních ploch cukrovky; ten dosáhl v ČSR nejhlubšího propadu v roce 1933, kdy výměra řepy poklesla na 144 866 ha (23).

Souhrn

Po celé první desetiletí nového československého státu probíhal „boj“ o cenu cukrové řepy mezi jejími pěstiteli a cukrovary. Článek předkládá nejdříve stručný pohled na problematiku cukrovarnictví, které představovalo v českých zemích významné exportní průmyslové odvětví, tak jak bylo budováno v letech habsburské monarchie. V nových podmínkách republiky pokračovala „cenová licitace“ mezi oběma hlavními aktéry podílejícími se na výrobě cukru. Pozornost je soustředěna na situaci v moravském a slezském prostředí, kde se toto soupeření neobešlo bez politických vlivů a zásahů jejich organizačních struktur do každoročně se opakujících střetů o cenu řepy. Ty probíhaly na pozadí aktuální situace v cenové výši cukru na světových trzích. K uklidnění posléze přispělo vytvoření cukerního kartelu, který napomohl stabilizovat ceny cukrovky.

Klíčová slova: cukrová řepa, cukrovary, cena cukrovky, cukerní kartel, řepaři, cukrovarníci.

Literatura

1. Dudek, F.: *Monopolizace cukrovarnictví v českých zemích do roku 1938*. Praha: Academia, 1985, s. 76.
2. Vondrák, J.: Průmysl cukrovarnický. Historie cukru a jeho výroba u nás. *Československá vlastivěda, 9*. Praha, 1929, s. 286.
3. Fallada, O.: Průmysl cukrovarnický v prvním desetiletí v Československé republice. *Listy cukrovarnické*, 1928 (19), s. 430.
4. Zeman, J.: Význam cukrovarnického průmyslu pro hospodářský život našeho státu. *Sborník Československé společnosti zeměpisné*, 32, 1926 (1, 2), s. 225-226.
5. Kárník, Z.: *České země v éře První republiky (1918–1938)*. Díl první. *Vznik, budování a zlatá léta první republiky (1918–1929)*. Praha, 2003, s. 49–54, ISBN 80-7277-195-7.
6. Jednatelská zpráva Ústředního spolku československého průmyslu cukrovarnického za rok 1930. *Listy cukrovarnické*, 37, 1930 (8).
7. *Moravský venkov*, 22, 1920 (26), s. 3.
8. *Listy cukrovarnické*, 39, 1921 (37), s. 276.
9. *Adresář průmyslu cukrovarnického Republiky československé na rok 1921*. Praha, 1921, s. 62–64.
10. Kopecký, R.: *Výzkumný ústav cukrovarnický a cukrovarnické výzkumnictví v ČSR. Průvodce světem techniky*. Praha, 1937–1939, s. 339.
11. *Věstník Československé jednoty řepařů,* 1922 (23), s. 328.
12. *Svoboda*, 20, 1938 (96), s. 2.
13. *Svoboda*, 7, 1925 (85), s. 1–2.
14. Lacina, V.: K vývoji českého řepařství v letech 1920 až 1930. *Sociologie a historie zemědělství*. Sborník ÚVTI, 9, 1973, s. 153–154.
15. Lacina, V.: Řepařská oblast v českém zemědělství 1920 až 1930. *Československý časopis historický*, 1972 (1), s. 10–38.
16. Čapka, F.; Slezák, L.: *Cukrovarnictví do roku 1938 a agrární strana (se zřetelem na Moravu a Slezsko)*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 123–124. ISBN 978-80-210-5717-3.
17. *Svoboda*, 6, 1924 (7), s. 1.
18. K jubileu české organisace průmyslu cukrovarnického. *Listy cukrovarnické*, 44, 1926 (47/48), s. 515–530.
19. *Selské listy*, 44, 1926 (17), s. 1.
20. *Selské listy*, 45, 1927 (82), 2. 10. 1927.
21. Dudek, F.: Československý cukerní kartel a hospodářská politika agrární strany v letech 1918-1927. *Československý časopis historický*, 1980 (6), s. 525–533.
22. Vondrák, J.: Průmysl cukrovarnický. Historie cukru a jeho výroba u nás. *Československá vlastivěda, 9*. Praha, 1929, s. 288–290.
23. *Věstník Československé jednoty řepařů československých*, 1934 (3a), s. 72.

Čapka F.: Struggles between Sugar Factories and Sugar Beet Growers for Price of Sugar Beet in Moravia and Silesia in First Decade of Czechoslovak Republic

Throughout the first decade of the new Czechoslovak state, sugar beet growers and sugar factories were "struggling" for the price of sugar beet. The article presents a brief look at the issue of sugar industry, which represented important export industry of the Czech lands, as it was built up during the Hapsburg monarchy. Under the new conditions of the Republic, "price bidding" between the two main actors in sugar production continued. Attention is paid to the situation in Moravian and Silesian environment where this rivalry was not without political influences and interventions of their organizational structures into the annually recurring "struggles" for the beet price. "The struggles" were held on the background of the current price situation on world sugar markets. Later establishment of the sugar cartel helped to calm the situation, which helped to stabilize the prices of sugar beet.

Key words: sugar beet, sugar factories, price of sugar beet, sugar cartel, sugar beet growers.

Kontaktní adresa – Contact address:

doc. PhDr. František Čapka, CSc., Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra historie, Poříčí 9, 603 00 Brno, Česká republika, e-mail: capka@ped.muni.cz